

всі часи вважалася цінним трофеєм, особливо, якщо має художню та антикварну цінність і є носієм історичної інформації.

У 1929 році надруковано своєрідний каталог музейних збірок гміни Львова – “Muzea gminy miasta Lwowa”, авторами якого були др. А. Чоловський – директор міського архіву та музеїв гміни міста Львова, др. К. Бадецький – віцедиректор, Р. Менкіцкі – зберігач Національного музею ім. короля Яна III та зібрання Б. Ожеховича, М. Герасимович – зберігач Національної галереї, др. С. Заревич – зберігач Історичного музею м. Львова та Г. Цесла – зберігач Музею художнього промислу. На сторінках, присвячених Історичному музею м. Львова, посеред багатьох цікавих предметів, привертає нашу увагу бронзова гаківниця к. XV ст. виготовлена львівським майстром, яка й сьогодні є найстарішою відомою пам'яткою бронзового гарматного литва Львова [4]. Однією з найбільших втрат колекції вважаємо передачу цієї гаківниці в Музей Війська Польського у Варшаві. Ймовірно, що разом з гаківницею до Польщі було передано ще кілька львівських гармат з колекції Історичного музею м. Львова.

У 1946 році за наказом РНК до Державного історичного музею УРСР (сьогодні – Національний музей історії України) було передано понад 120 різних предметів з колекції Львівського державного республіканського історичного музею. Так зі Львова було вивезено дуже цікавий та оригінальний взірець багатоствольної артилерії – органок XVII ст [2. НМІУ № 3-1496]. Також у списку речей для передачі значилася салютна гармата з гербом Шептицьких, проте вона не була передана зі Львова до Києва, про що комісія, яка розпаковувала передані речі, склала відповідний акт [3. НМІУ].

У фондах Національної картинної галереї зберігається чавунна гармата. Ймовірно – фальсифікат XIX ст., яка теж була передана з Львівського державного республіканського історичного музею. Зараз знаходиться в експозиції на території Олеського замку.

До Рівненського краєзнавчого музею, а звідти в Музей-заповідник «Поле Берестецької битви» передано дві гармати з фондів Львівського державного республіканського історичного музею.

Згідно наказу Міністерства культури УРСР № 33 від 25.10 1953 року, з Львівського республіканського історичного музею в Харківський історичний музей було передано салютну гарматку з гербом Шептицьких. В Інвентарній книзі ЛІМ гарматі було присвоєно № 2937 і вказано, що предмет поступив до фондів у жовтні 1948 року. Про передачу гармати до Харківського історичного музею працівниками львівського музею було складено Акт № 368 [1. ЛІМ № 2938].

Незважаючи на значну кількість вилучених з фондів гармат, сьогодні колекція артилерії XIV–XVIII ст. Львівського історичного музею є однією з найбагатших в Україні, і яскраво демонструє артилерійську славу міста Лева.

Список використаних джерел та літератури

1. Інвентарні книги Львівського історичного музею.
2. Національний музей історії України в Києві. Інвентарна картка Музею № 3-1496
3. Національний музей історії України в Києві. Акт № 21 від 18 травня 1946 р.
4. Muzea Gminy miasta Lwowa / A. Czolowski, K. Badecki, R. Mekicki, M. Harasimowicz, S. Zarewicz, H. Ciesla. – Lwow, 1929. – 318 s.

Виноградська Галина Михайлівна
мол.наук.сп., пров. охор. фонду «Народна тканина»
Музей етнографії та художнього промислу ІН НАНУ
halyna1310@gmail.com

ДИДАКТИЧНО-ВИХОВНА РОЛЬ ШЕВЧЕНКІВСЬКИХ ЗБІРОК ЛЬВІВСЬКИХ МУЗЕЇВ У СЕРЕДОВИЩІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Щорічні березневі заходи на вшанування чергових річниць життєвого шляху Тараса Шевченка мають вже більш як півторастолітню традицію в українському суспільстві. Шевченківські музично-поетичні вечори, концерти, аматорські вистави відбувалися раніше і

проводяться нині практично у всіх навчальних закладах, громадських організаціях без вказівок «зверху», а з особистої потреби самих учасників цих дійств. Виникнувши на первинному рівні як спосіб маніфестації та заяви про себе в умовах бездержавності української нації під владою різних імперій, Шевченківські свята були своєрідною легальною формою протесту проти утисків українства. В радянські часи легальний Шевченко-Кобзар, якого вивчали у школах і про якого мовилося з офіційних трибун, твори якого виконувалися на найвищих мистецьких сценах, був укладений у цензуровані рамки, з дещо «забронзовілим» іміджем. Зі здобуттям Україною незалежності, завдяки новітнім дослідженням, ми почали відкривати для себе живого Шевченка, часом несподіваного і тому – цікавого. Власне, уміння зацікавити, здивувати реципієнта, а особливо - сучасного юного учня, подачею матеріалу про те чи інше культурне явище (в нашому випадку йдеться про оригінальне бачення творчості Т.Шевченка), є надважливим завданням культурно-мистецьких установ, зокрема музеїв.

Загалом, такі форми закріплення пройденого літературного та історичного матеріалу, як уроки в музеї, майстер-класи, квести чи тематичні екскурсії, відомі здавна, і є дуже дієвими з точки зору навчально-виховного впливу на учня, та позитивно сприймаються в учнівському середовищі, як спосіб не пасивного, а активного освоєння інформації, кращого її запам'ятовування через моторні та візуальні способи сприйняття.

Мета статті – показати творчий потенціал збірок Львівських музеїв у дидактично-виховному процесі навчальних закладів для засвоєння пройденого матеріалу щодо життєвого шляху та мистецької спадщини Тараса Шевченка та цікавого і оригінального сприйняття його особистості.

Цьогоріч (у березні 2017 року) культурний простір Львова повнився традиційними за часом проведення і новими за змістом та формою подачі Шевченківського матеріалу музейними виставками і заходами. Оскільки ці події ще дуже свіжі, то літератури про них, як такої, ще немає. Тому послуговуюся відомими мені на час написання цієї статті **джерелами** – електронними засобами інформації (офіційним сайтом музейних подій «prostir.museum», електронною версією всеукраїнської газети «День», та інш.).

В першу чергу варта уваги фондова виставка оригінальних творів Т.Шевченка і предметів, пов'язаних з його особою, та тематична підбірка стародруків «Поема «Гайдамаки» у графічній інтерпретації Опанаса Сластьона» у Національному музеї у Львові ім. А.Шептицького (НМЛ), на якій 11.03.2017 р. художниця-ілюстратор книжки Анастасія Стефурак провела майстер-клас для дітей «Де зустрінеться з Шевченком?», а працівники національного музею влаштували їм цікаву екскурсію щодо художніх робіт Кобзаря. [6].

Як зазначено в експлікації до виставки, традицію вшановувати пам'ять Тараса Шевченка у цьому музеї започатковано у 1914 році до столітнього ювілею з дня його народження. Цьогорічна виставка представляла найціннішу збірку музейної Шевченкіани НМЛ – чотири оригінальні твори Т.Шевченка: рисунок «Се мій батько» (1829-1830), «Автопортрет» (1848-1849), «Притча про робітників на винограднику» (1858), «Вірсавія» (1860) та дерев'яну ручку з пером Великого Кобзаря і гіпсову посмертну маску з його обличчя, зроблену другом та колегою по Петербурзькій академії мистецтв, скульптором Петром Клодтом. Усі ці експонати є дуже унікальними, адже це не копії, а твори і речі, які мали безпосередній контакт з особою Тараса Шевченка. А «Автопортрет», перо і маска є тими речами, які започаткували музейну збірку Наукового Товариства ім. Т.Шевченка (НТШ), яка в свою чергу стала основою фондів колекцій Національного музею у Львові та Музею етнографії та художнього промислу НАНУ.

Власне, акцентування на цій унікальності давнини пам'яток та їхньої дотичності до особи Т. Шевченка, а також на можливості побачити найперші експонати, що дали початок найвідомішим Львівським музеям – це ті найголовніші моменти, що мали б запам'ятатися екскурсантам з проаналізованої виставки та стали б предметом гордості за своє місто зокрема, і країну загалом. А у поєднанні майстер-класом для дітей від художниці Анастасії Стефурак за мотивами книжки «Шевченко від А до Я», діти мали можливість пошукати відповідь на запитання: «Яким ми бачимо зазвичай Тараса Григоровича? Класиком на постаментах, суворим дядьком на портретах у підручниках?» І спробувати побачити його іншим: «Але ж він був не таким... Любив гуляти під зоряним небом, читав Шекспіра, закутавшись у коцик, пив чай у

кріслі-гойдалці, мандрував Європою.» Діти разом із Анастасією Стефурак малювали нові-старі декорації життя Тараса Шевченка і сприймаючи його під новим кутом зору. [6]

Ще одна унікальна нагода для львів'ян і гостей міста безпосередньо поспілкуватися з оригінальним власноручним витвором Т.Шевченка – це виставка його живописної картини «Катерина» (1842) у Львівській національній галереї мистецтв ім. Бориса Возницького (ЛНГМ) – у Палаці Потоцьких. І хоча це не виставка фондів галереї, однак цей проект продовжив традицію виставок однієї картини у ЛНГМ. [5] Унікальність такої нагоди полягала в тому, що ця картина, яка зберігається в Національному музеї Тараса Шевченка у Києві, є «невиїздною». Як подають інтернетджерела, її експонування поза межами музею відбувалося всього двічі: 1939 року на Республіканській ювілейній шевченківській виставці в Києві; 1951 року — на виставці образотворчого мистецтва Української РСР у Москві. [3]

І ось цьогогоріч – третя виставкова мандрівка «Катерини», у Львів.

Така виставка – неоціненний подарунок для педагогів усіх рівнів познайомити своїх вихованців з програмним для українського націотворенням полотном і створити неповторний візуальний маркер у їхній пам'яті та самосвідомості. Тим більше, що окрім просто експонування шедедру, у програмі - ще низка дотичних науково-мистецьких заходів, цікавих для учнівської молоді та усіх охочих: лекція Оксани Козинкевич про іконологію цього твору та вистава «Стрічечка для Катерини» Тараса Жирка з Києва. [5]

Якщо обидві висвітлені вище виставки пропонували глядачам образотворчі живописні шедеври Шевченка-художника, то на виставці «Ткана Шевченкіана» у Музеї етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАНУ (МЕХП) глядачі мали унікальну можливість насолодитися незвичайним поєднанням його поетичного слова і авторських творів художнього текстилю українських майстрів ХХ століття. [1,2,3]

Ця виставка унікальна тим, що, по-перше, усі 36 експонованих текстильних «картин» становлять колекцію авторських гобеленів, килимів і панно фонду «Народна тканина» МЕХП.

По-друге, виконані вони більш як 20 майстрами з 9 міст України, зокрема це Михайло Білас (Львів-Трускавець), Єлизавета Фащенко, Марта Токар, Стефанія Шабатура, Оксана Риботицька, Софія Бурак, Оксана Гірняк, Наталія Папірна, Ірина Винницька, Олексій Валько, О.Федоренко, І.Кремінський (усі представляють Львів), Тетяна Губрій (Біла Церква), Леся Довженко (Київ), Наталія Борисенко (Київ), Лариса Бровді (Мукачеве), Андрій Шнайдер (Херсон), Ірина Шостак (Вінниця), Людмила та Юрій Самойленко (Полтава), О.Курдибаха (Тернопіль). Тема Шевченка у цій виставці об'єднала чи не всю Україну!

По-третє, ця колекція, яка формувалася впродовж ХХ століття ще ніколи не експонувалася таким цільним масивом за всю історію існування музею.

По-четверте, найдавнішим експонатом виставки є килим зі збірки НТШ, автор якого поки що невідомий, витканий до 100-річного ювілею уродин Т.Шевченка. Килим дуже символічний, з портретом Кобзаря у шапці і кожусі, з зображенням його мрії – хатинки над Дніпром, а діаметрально – його могили на Чернечі горі в Каневі.

По-п'яте, на виставці представлено п'ять пам'яток: три виткані портрети Т.Шевченка та два сюжетні твори (панно «Шевченкіана» Михайла Біласа та гобелен «На панщині пшеницю жала» Єлизавети Фащенко), які показують розвиток інтерпретації образу Шевченка від потретного килима в стилі народного наїву (1914), через вишукане панно (1939 р.), за мотивом його автопортрета 1840 року, і класичний соцреалістичний гобелен (1950), до сюжетних композицій 1960-х рр. за мотивами його творів.

По-шосте, у тематичну структуру виставки органічно вписана неповторна колекція з п'яти авторських гобеленів та вишитих килимків неперевершеного майстра художньої тканини Михайла Біласа («Шевченкіана», «Колискова», «Півні», «Перламутровий», «Два кольори»).

По-сьоме, структура виставки побудована таким чином, що окрім зазначеної вище портретно-сюжетної Шевченкіани, експонати по групувані ще у 5 тематичних груп за основними темами поетичного світу «Кобзаря»: козацтво, біблійні образи, материнство і дитинство, лірика-кохання, фольклорно-етнографічні календарні мотиви у поезіях Т.Шевченка.

По-восьме, важливою візуальною і об'єднавчою складовою виставки є мистецьки оформлені цитати з віршів Т.Шевченка, які є поетичними мотто не тільки до кожної тематичної групи, а й до окремих, особливо важливих концептуальних творів. Мені як автору ідеї та

концепції, куратору виставки, вдалося досягти задуманого ефекту прозорості і невагомості, і в той же час виразності подачі рядків Шевченкових поезій. Роздруковані на прозорій матовій плівці А3 формату, строфи були наклеєні на прозоре скло так, що по периметру утворилося цілком прозоре паспарту. Вивершили це оформлення тонкі дерев'яні рамки, мистецьки підбраного керівником експозиційного сектору МЕХП Андрієм Колотаєм складного сіро-зеленого кольору, які гармонійно вписалися у загальне колористичне середовище виставкового простору.

По-дев'яте, важливим дидактичним акцентом є наголошення на тому, що на виставці представлені і проілюстровані найперші і найостанніші поетичні рядки Т.Шевченка у «Кобзарі» - «Реве та стогне Дніпр широкий»(з поеми «Причинна»,1837) та «...поставлю хаточку садочок... і веселенько заспіваєм» (з вірша «Чи не покинуть нам небога»,1861).

По-десяте, більшість експонованих на виставці робіт не задумувалися авторами як ілюстрації до Шевченкових поезій, але сюжетно і композиційно, у поєднанні з Шевченковим словом вони створили неповторний світ «Тканої Шевченкіани».

Такі візуальні образи дуже добре і надовго врізаються у пам'ять.

За той недовгий час експонування виставки (9.03.-9.04.2017) окрім відвідувачів значного вікового діапазону її відвідали десятки учнівських колективів з різних шкіл Львова та інших міст України. Багатьом таким відвідувачам було проведено тематичні кураторські екскурсії, під час яких учні пригадували слова творів, художні ілюстрації до яких вони споглядали, рахували сюжети на багатосюжетному панно М.Біласа, тощо. З деякими з них (зокрема з учнями 2-Б класу ЛДКСЗШ №3 м.Львова) встановився зворотній зв'язок, і учні подарували куратору виставки малюнки, створені на основі вражень від відвідин музею загалом, і виставки зокрема. Побіжний аналіз зображень на цих творах дає підстави вважати, що дидактично-виховної мети на закріплення пройденого матеріалу та візуалізацію образу Т.Шевченка у свідомості майбутніх будівників України виставка досягла.

Отож на підставі аналізу трьох мистецьких виставкових заходів львівських музеїв на Шевченківську тематику маю підстави стверджувати, що наші музеї ідуть в ногу з часом і пропонують цікаві і пізнавальні виставки зі скарбів своїх фондосховищ, які репрезентують наше культурне надбання, яке дає підстави для розвитку почуття гордості і патріотизму щодо своєї країни.

Список використаних джерел та літератури:

1. Виставка "Ткана Шевченкіана" в Музеї етнографії і художнього промислу ІН НАНУ / prostir.museum.ua/event/5502 / 19.03.2017
2. Виставка "Ткана Шевченкіана" 09.03.2017 / https://www.facebook.com/pg/Виставка-ткана-Шевченкіана-9-березня-2017-372093456508421/about/?ref=page_internal/ / 19.03.2017
3. Катерина (картина Шевченка) // [https://uk.wikipedia.org/wiki/Катерина_\(картина_Шевченка\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Катерина_(картина_Шевченка)) / 19.03.2017
4. Козирева Т. У Львові представили виставку "Ткана Шевченкіана" / <https://day.kyiv.ua/uk/.../100317-u-lvovi-predstavlyly-vystavku-tkana-shevchenkiana> / 19.03.2017
5. Козирева Т. У Львові представили знакове Шевченкове полотно "Катерина". - 7 березня, 2017 - 21:38 / <https://day.kyiv.ua/uk/news/070317-u-lvovi-predstavlyly-znakove-shevchenkove-polotno-kateryna> / 19.03.2017
6. Майстер-клас художниці Анастасії Стефурак та екскурсія виставкою творів Тараса Шевченка в Національному музеї у Львові імені Андрея Шептицького <http://prostir.museum.ua/event/5492> / 19.03.2017

Гнідик Ірина Ігорівна

кандидат історичних наук

асистент кафедри історії України та етнокомунікацій

НУ «Львівська Політехніка»

iryna.univer@gmail.com

**ВИСТАВКИ ІКОН У КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ ЛЬВОВА: АНАЛІТИЧНИЙ
ОГЛЯД ЗА 2016 РІК**